

Bozar
20 Apr.'23

**Chouchane
Siranossian,
Balázs Máté &
Leonardo
García Alarcón**

Royal Brussels Conservatory

Chouchane Siranossian,

violon · viool

Balázs Máté,

violoncelle · cello

Leonardo García Alarcón,

clavecin et direction · klavecimbel en leiding

Bach before Bach

Georg Muffat 1653–1704

Sonate en ré majeur pour violon et clavecin ·

Sonate in D voor viool en klavecimbel

✓ Adagio

✓ Allegro

✓ Adagio

Johann Sebastian Bach 1685–1750

Sonate en do mineur pour violon et clavecin

Sonate in c voor viool en klavecimbel, BWV 1024

✓ Adagio

✓ Presto

✓ Affettuoso

✓ Vivace

Fugue en do mineur pour violon et clavecin ·

Fuga in c voor viool en klavecimbel, BWV 1026

(Allegro)

Carlo Farina c. 1600–1639

Sonata detta la Farina à 2

Johann Heinrich Schmelzer c. 1623–1680

Sonata „Victori der Christen“

- ✓ Der Türken Anmarsch
- ✓ Der Türken Belagerung der Stadt Wien
 - ✓ Der Türken Stürmen
 - ✓ Anmarsch der Christen
 - ✓ Treffen der Christen
 - ✓ Durchgang der Türken
 - ✓ Victori der Christen

pause · pauze

Johann Sebastian Bach

Sonate en mi mineur pour violon et clavecin

Sonate in e voor viool en klavecimbel, BWV 1023

- ✓ I. *sans indication de tempo* ·
zonder tempo-aanduiding
- ✓ II. Adagio ma non tanto
 - ✓ III. Allemande
 - ✓ IV. Gigue

Johann Jakob Walther

1650–1717

Passacaglia, extr. · uit Sonate n° · nr. 6

Johann Sebastian Bach

Sonate en sol majeur pour violon et clavecin

Sonate in G voor viool en klavecimbel, BWV 1021

- ✓ Adagio
- ✓ Vivace
- ✓ Largo
- ✓ Presto

durée : 1h40 · duur: 1u40

L'art du violon

Dans l'Europe de la première moitié du XVIIe siècle, la musique instrumentale devient source d'expérimentations sonores et expressives. Influencés par la rhétorique vocale, les compositeurs cherchent à remplacer les mots par une poésie musicale nouvelle, singulière et autonome des polyphonies vocales de la Renaissance. Les genres musicaux évoluent par l'accroissement de la virtuosité, l'invention, l'improvisation et la recherche de sonorités curieuses et étonnantes.

Tout comme l'orgue ou le clavecin, le violon est l'un des instruments les plus usités pour expérimenter et accroître ces nouvelles techniques. « Roi des instruments » comme le nomme Marin Mersenne, le violon occupe une place particulière dans ce nouveau répertoire initié par des musiciens italiens et germaniques aux XVIIe et XVIIIe siècles comme Farina, Schmelzer, Mealli, Buxtehude, Biber, Pisendel et Bach. Issues du *stylus phantasticus*, ces œuvres s'affranchissent des conventions et des règles musicales en usage et explorent de nouvelles possibilités expressives. Pour l'encyclopédiste Athanasius Kircher, ce style n'est soumis à rien, ni aux mots, ni aux sujets harmoniques ; il a été créé pour montrer son habileté, et pour révéler les règles secrètes de l'harmonie, l'ingéniosité des conclusions harmoniques, et l'assemblage fugué. De nombreux genres apparaissent comme la fantaisie, le ricercar, la toccata et la sonate.

L'une des figures les plus représentatives de ce nouveau style est le violoniste italien **Carlo Farina**. Né dans la Mantoue de la Renaissance tardive, il fut actif dans les pays de langue germanique et l'élève de Heinrich Schütz. Auteur de cinq recueils, il développa considérablement la technique de son instrument, étant l'un des premiers à employer les harmoniques, le staccato et le pizzicato. Avec ses sonates dont la sonate éponyme *La Farina* de 1626 et le *Capriccio stravagante*, Farina incarne le mélange des idiomes et des styles qui caractérisent ce nouveau langage musical.

La sonate de **Johann Heinrich Schmelzer** (compositeur décédé en 1680) pourrait en réalité avoir été écrite en 1683 par l'un de ses fils, **Andreas Anton**. Cette sonate que l'on pourrait qualifier de sonate à programme est en quelque sorte une parodie de la sonate *Jesus, der für uns gekreuzigt worden ist* extraite des *Sonates du Rosaire* de Heinrich Ignaz Franz Biber. Dans celle-ci, Biber utilise une *scordatura* (accord particulier des cordes du violon) différente afin de changer le timbre de l'instrument. Le compositeur de la sonate reprend cette idée avec une *scordatura* ajustée un ton plus haut (la-do-si-mi) afin de donner un caractère spécifique à la pièce qui dépeint musicalement une bataille entre musulmans et chrétiens lors du siège de Vienne par les Ottomans en 1683.

Figure européenne par excellence, **Georg Muffat** fut un grand voyageur passant ses jeunes années à l'école de Lully à Versailles avant de partir pour la Bavière puis Vienne, Prague et surtout à Salzbourg où il exerça ses talents d'organiste et musicien de

chambre. Durant cette période, il lui fut offert d'aller approfondir son métier à Rome auprès de Pasquini et au contact du grand Corelli. Par ses voyages et ses rencontres, l'écriture musicale de Muffat s'est nourri des conventions lullystes et du style italien de Corelli. Le compositeur s'est également inspiré des effets chromatiques de Frescobaldi, du rythme lombard, de l'ornementation française, de l'enchaînement de sections harmoniques du style de Corelli et de motifs issus de la technique italienne de violon. Le manuscrit de la présente *Sonate pour violon seule* de 1677 se trouve dans la bibliothèque du château de l'archevêque à Kroměříž. Il s'agit de l'unique sonate pour violon de la main de Muffat qui nous soit parvenue.

Johann Jakob Walther s'est formé à Dresde au sein de l'un des plus fameux orchestres de cour de l'Europe baroque. Vers 1670–1673, après un séjour à Rome où il était employé par le comte Orsini, il vécut à Florence à la cour de Cosme III de Toscane où il était employé comme violoniste. Durant son séjour en Italie, il écrit son premier recueil, *Scherzi da violino solo*, imprimé en 1676, deux ans après son retour en Allemagne. Avec son *Hortulus Chelicus* publié à Mainz en 1688, Walther laisse l'un des plus importants recueils de musique pour violon de la fin du XVIIème siècle. Composé de 28 pièces, il recèle des pièces de difficultés diverses : suites composées de préludes et de danses, passacailles, airs avec variations et pièces imitatives, genre dont Walther s'est fait l'un des plus grands défenseurs.

À l'écoute de ces sonates, nous remarquerons dans la diversité et l'originalité de l'écriture, une certaine proximité musicale de ces compositeurs

qui s'influencent mutuellement. Ces échanges et empreints musicaux ont lieu dans un contexte d'admiration et de respect entre les compositeurs issus d'une même tradition comme Westhoff, Biber ou Walther, tous élèves de Schmelzer. Si Farina ouvre la voie à toute une génération de violonistes en créant une véritable école allemande du violon, c'est **Johann Sebastian Bach** qui transcende l'exercice de style dans la continuité de cette tradition germanique dont il connaît toutes les caractéristiques, de la musique pour orgue de la première moitié du XVIIe siècle au madrigal allemand. Il synthétise dans son œuvre les différentes influences de la musique française, italienne et allemande pratiquées durant son apprentissage à Weimar et à Cothen. Il mêle le contrepoint sévère que lui avaient appris les musiciens d'Allemagne du Nord et la mélodie souple et pure qu'il avait découverte chez Corelli, pour créer une polyphonie chantante. La vraie singularité de ces œuvres réside dans les sonates en trio (BWV 525–530), les sonates pour violon et basse continue (BWV 1021 à 1025 attribuées à Bach) ainsi que dans les *Partitas* (BWV 1001–1006).

De kunst van de viool

Tijdens de eerste helft van de 17e eeuw was de instrumentale muziek in Europa het voorwerp van sonore en expressieve experimenten. Componisten werden beïnvloed door de vocale retoriek en trachtten woorden te vervangen door een nieuwe muzikale poëtica die uniek was en losstond van de vocale polyfonie uit de renaissance. Muzikale genres evolueerden door de toename aan virtuositeit, vindingrijkheid, improvisatie en de zoektocht naar vreemde en verrassende sonoriteiten.

Net als het orgel en het klavecimbel was de viool een van de instrumenten die het meest in aanmerking kwam om te experimenteren en de nieuwe technieken uit te breiden. De viool – door Marin Mersenne ‘de Koning van de instrumenten’ genoemd – nam in het nieuwe muziekrepertoire een bijzondere plaats in. Gangmakers waren Italiaanse en Duitse musici in de 17e en de 18e eeuw, waaronder Farina, Schmelzer, Mealli, Buxtehude, Biber, Pisendel en Bach. In hun muziekwerken, die teruggingen op de stylus phantasticus, vochten ze zich vrij van de gangbare muzikale conventies en regels om nieuwe expressieve mogelijkheden te verkennen. Voor de Duitse geleerde Athanasius Kircher was deze stijl aan niets onderworpen: noch aan woorden, noch aan harmonische subjecten. Hij was ontworpen om vakmanschap de ruimte te geven en de verborgen regels van de harmonie en de vindingrijke compositie van harmonische

slotwendingen en fuga's te openbaren. Talrijke genres doken op, zoals de fantasie, het ricercar, de toccata en de sonate.

Een van de meest representatieve figuren van deze nieuwe stijl is de Italiaanse violist **Carlo Farina**. Hij werd geboren in de late renaissance in Mantua, werkte in de Duitstalige landen en was een leerling van Heinrich Schütz. Hij componeerde vijf bundels en ontwikkelde in hoge mate de techniek van zijn instrument: zo was hij een van de eersten die harmonieken, staccato en pizzicato gebruikte. Zijn sonates, waaronder de sonate met het eponiem *La Farina* uit 1626 en het *Capriccio stravagante*, belichamen de mengeling van idiomen en stijlen die kenmerkend zijn voor deze nieuwe muziektaal.

De sonate van de componist **Johann Heinrich Schmelzer**, gestorven in 1680, zou eigenlijk evengoed kunnen geschreven zijn door Andreas Anton, een van zijn zonen. Je zou deze sonate een programmasonate kunnen noemen, vermits ze een soort van parodie is op de sonate *Jesus, der für uns gekreuzigt worden ist* van Heinrich Ignaz Franz Biber, een stuk uit zijn *Rosenkranzsonaten*. In zijn werk gebruikt Biber een verschillende scordatura (een bijzondere snaarstemming bij de viool) zodat het timbre van het instrument verandert. De componist van de sonate herneemt dit principe en past eveneens scordatura toe, één toon hoger (la-do-si-mi). Zo krijgt het stuk een specifiek karakter, namelijk dat van een muzikale beschrijving van de strijd tussen moslims en christenen tijdens het beleg van Wenen door de Ottomanen in 1683.

Georg Muffat was een Europese figuur bij uitstek, een verwoed reiziger die zijn jonge jaren doorbracht aan de school van Lully in Versailles en nadien naar Beieren trok; dan volgden nog Wenen, Praag en vooral Salzburg. Daar kon hij zijn talent als organist en kamermusicus tentoonspreiden en kreeg hij de kans om in Rome zijn kunst te gaan verdiepen bij Pasquini en er de grote Corelli te ontmoeten. Door zijn reizen en zijn ontmoetingen werd de muzikale schriftuur van Muffat gevoed door de conventies van Lully en de Italiaanse stijl van Corelli. De componist liet zich ook beïnvloeden door de chromatische effecten van Frescobaldi, het Lombardische ritme, de Franse versierstijl, de aaneenschakeling van harmonische secties in de stijl van Corelli en motieven uit de Italiaanse viooltechniek. Het handschrift van de *Sonate voor viool solo* uit 1677 bevindt zich in de bibliotheek van het aartsbisschoppelijk kasteel in Kroměříž. Het is de enige vioolsonate van Muffat die bewaard is gebleven.

Johann Jakob Walther genoot zijn vorming in Dresden bij een van de beroemdste Europese hoforkesten uit de baroktijd. Na in Rome te hebben vertoefd, waar hij bij graaf Orsini in dienst was, verbleef hij rond 1670–1673 aan het hof van Cosimo III van Toscane, bij wie hij als violist werkzaam was. In Italië schreef hij zijn eerste bundel, *Scherzi da violino solo*, die in 1676 gedrukt werd, twee jaar na zijn terugkeer in Duitsland. Zijn *Hortulus Chelicus*, in 1688 in Mainz gepubliceerd, is een van de belangrijkste bundels vioolmuziek van het einde van de 17e eeuw. Hij bevat 28 stukken die een verschillende moeilijkheidsgraad vertonen: suites bestaande uit preludes en dansen, passacailles,

aria's met variaties, en imitatieve stukken, een genre waarvan Walther een van de grootste verdedigers was.

Wanneer je deze sonates beluistert, merk je in de diversiteit en de originaliteit van de schriftuur een zekere muzikale verwantschap tussen deze componisten, die elkaar beïnvloedden. Deze muzikale uitwisselingen en ontleningen hadden plaats in een context van bewondering en respect van componisten die uit eenzelfde traditie afkomstig waren, zoals Westhoff, Biber en Walther, alle drie leerlingen van Schmelzer. Terwijl Farina de weg vrijmaakte voor een hele generatie violisten door een echte Duitse vioolschool te creëren, was het **Johann Sebastian Bach** die de stijloefening oversteeg in de continuïteit van deze Germaanse traditie, waarvan hij alle kenmerken kende, van de orgelmuziek uit de eerste helft van de 17e eeuw tot het Duitse madrigaal. In zijn oeuvre brengt hij een synthese van de verschillende invloeden van de Franse, Italiaanse en Duitse muziek die hij tijdens zijn leertijd in Weimar en Köthen toepaste. Hij vermengt het strikte contrapunt dat hem was aangeleerd door de Noord-Duitse musici, met de soepele, zuivere melodie die hij bij Corelli had ontdekt; op die manier creëerde hij een polyfonie die zangerig is. In zijn triosonates (BWV 525–530), de sonates voor viool en basso continuo (BWV 1021–1025, die aan Bach worden toegeschreven) en de Partita's (BWV 1001–1006) ontdek je daadwerkelijk wat zijn oeuvre zo bijzonder maakt.

Chouchane Siranossian

violon · viool

© Nikolaj Lund

^{FR} Chouchane Siranossian est l'une des plus grandes virtuoses de la scène baroque internationale, tant en solo qu'aux côtés d'orchestres prestigieux tels que le Dresden Festspielorchester, le Venice Baroque Orchestra ou Le Concert Spirituel. Formée avec Pavel Vernikov et Zakhar Bron, elle se consacre à la musique ancienne au Mozarteum de Salzbourg après sa

rencontre avec Reinhard Goebel. Éclectique, elle participe à des créations contemporaines écrites pour elle. Elle s'est produite avec Kristian Bezuidenhout, Bertrand Chamayou, Andrea Marcon, Daniel Ottensamer... Depuis 2015, elle mène l'ensemble Esperanza. Sa discographie primée inclut *Bach Before Bach* (Alpha Classics, 2021) avec Leonardo García Alarcón et Balázs Máté. Elle enregistre depuis 2016 exclusivement pour Alpha Classics. Elle joue sur un violon baroque Gagliano et un violon Guadagnini mis à disposition par Fabrice Girardin.

^{NL} Chouchane Siranossian is een van de grootste virtuozen op de internationale barokscène en soleert met onder meer het Dresden Festspielorchester, het Venice Baroque Orchestra en Le Concert Spirituel. Opgeleid bij Pavel Vernikov en Zakhar Bron, legde ze zich toe op oude muziek aan het Mozarteum Salzburg na haar ontmoeting met Reinhard Goebel. Ze vertolkt regelmatig hedendaagse creaties die aan haar zijn opgedragen. Ze trad op met Kristian Bezuidenhout, Bertrand Chamayou, Andrea Marcon, Daniel Ottensamer... Sinds 2015 leidt ze het Esperanza ensemble. Tot haar bekroonde discografie behoort *Bach Before Bach* (Alpha Classics, 2021) met Leonardo García Alarcón en Balázs Máté. Sinds 2016 neemt ze exclusief op voor Alpha Classics. Ze speelt op een Gagliano barokviool en een Guadagnini viool ter beschikking gesteld door Fabrice Girardin.

Balázs Máté

violoncelle · cello

© DR · GR

^{FR} Interprète réputé dans le monde entier au violoncelle baroque, au violoncelle piccolo et à la basse de violon, Balázs Máté a étudié à Budapest, sa ville natale, avant de rejoindre Jaap Ter Linden au Conservatoire Royal de La Haye et Nikolaus Harnoncourt au Mozarteum de Salzbourg. Membre fondateur du Concerto Armonico, du Trio Cristofori et de The Rare Fruits Council, il est soliste dans de grands orchestres baroques tels que Le Concert des Nations, Wiener Akademie, Les Musiciens du

[BACK](#)

Louvre, Neue Hofkapelle München et Cappella Mediterranea. Il est le fondateur de l'ensemble Aura Musicale et du quatuor Luigi Tomasini. En 2000, il fait ses débuts en soliste au Musikverein de Vienne sous Christopher Hogwood. On lui doit d'importantes recherches sur des compositeurs injustement oubliés et de nombreuses master-classes très appréciées.

^{NL} Balázs Máté is een wereldberoemde vertolker op barokcello, piccolocello en basviool. Hij studeerde eerst in zijn geboortestad Boedapest, dan bij Jaap Ter Linden aan het Koninklijk Conservatorium van Den Haag en bij Nikolaus Harnoncourt aan het Mozarteum Salzburg. Hij is stichtend lid van Concerto Armonico, Trio Cristofori en The Rare Fruits Council en soleert bij grote barokorkesten als Le Concert des Nations, Wiener Akademie, Les Musiciens du Louvre, Neue Hofkapelle München en Cappella Mediterranea. Hij is de oprichter van het Aura Musicale ensemble en het Luigi Tomasini kwartet. In 2000 maakte hij zijn solodebuut bij de Musikverein in Wenen onder Christopher Hogwood. Hij deed uitgebreid onderzoek naar ten onrechte vergeten componisten en gaf talrijke gewaardeerde masterclasses.

Leonardo García Alarcón

clavecin et direction ·
klavecimbel en leiding

© Bouchra Jarrar

^{FR} Chef d'orchestre, claveciniste et compositeur argentin, Leonardo García Alarcón est devenu un musicien incontournable demandé par les plus grandes institutions, de l'Opéra de Paris au Teatro Colón de Buenos Aires en passant par le Grand-Théâtre de Genève. En 2005, il fonde Cappella Mediterranea pour explorer le baroque italien, espagnol et sud-américain. Il est à la tête du Chœur de chambre de Namur et du Millenium Orchestra,

[BACK](#)

qu'il a fondé en 2014. Il a redécouvert de nombreux opéras de Cavalli ou Draghi. Pour les 350 ans de l'Opéra de Paris, il dirige les *Indes Galantes* de Rameau. En 2022, il crée sa première grande œuvre contemporaine, l'oratorio *La Passione di Gesù*. Sa discographie, incluant *Semele* de Händel avec le Millenium Orchestra et le Chœur de chambre de Namur, est unanimement saluée par la critique.

^{NL} De Argentijnse dirigent, klavecinist en componist Leonardo García Alarcón is een vaste waarde in de belangrijkste instellingen, van de Opéra de Paris tot het Teatro Colón in Buenos Aires en het Grand-Théâtre de Genève. In 2005 richtte hij Cappella Mediterranea op om de Italiaanse, Spaanse en Zuid-Amerikaanse barok te verkennen. Hij leidt het Chœur de chambre de Namur en het Millennium Orchestra, dat hij in 2014 oprichtte. Hij heeft vele opera's van Cavalli of Draghi herontdekt. Voor de 350e verjaardag van de Opera van Parijs dirigeerde hij *Les Indes Galantes* van Rameau. In 2022 creëerde hij zijn eerste grote hedendaagse werk, het oratorium *La Passione di Gesù*. Zijn discografie, waaronder Händels *Semele* met het Millenium Orchestra en het Chœur de chambre de Namur, heeft unaniem lovende kritieken gekregen.

Subscriptions Music Season '23-'24

1 abonnement = 25%

de réduction sur le prix total des tickets ·
korting op de totale prijs van de tickets

- ✓ Orchestres internationaux · Internationale orkesten
 - ✓ Orchestres baroques · Barokorkesten
 - ✓ Grand vocal · Vocale grandeur
 - ✓ Récital 1
 - ✓ Récital 2
 - ✓ Mahler: The Symphonies

Info & booking: [bozar.be](https://www.bozar.be)

Bozar remercie ses mécènes, partenaires publics, culturels, institutionnels et structurels, fondations et partenaires médiatiques pour leur précieux soutien.

Bozar dankt zijn mecenassen, publieke, culturele, institutionele en structurele partners, stichtingen en mediapartners voor hun steun.

Réalisation du programme · Opmaak van het programmaboekje

Coordination · Coördinatie

Luc Vermeulen

Traduction · Vertaling

Xavier Verbeke

Graphic Design

Sophie Van den Berghe